

Zondag 8 augustus 1915 – enige editie

Belgische vluchtelingen.

De minister van binnenlandse zaken heeft aan de tweede kamer een nota doen toekomen van de rijkssteunverlening aan de vluchtelingen.

Na mededeling van vele reeds bekende feiten wordt daarin nog het volgende gemeld:

Nu de toestanden in België gaandeweg een meer regelmatig karakter hebben aangenomen en velen de drang naar terugkeer te sterk werd, hebben langzamerhand talrijke groepen van vluchtelingen ons land weer verlaten, zodat op het ogenblik ongeveer in de gezamenlijke vluchtoorden nog slechts ruim 18.000 personen vertoeven, terwijl het aantal vluchtelingen, behoeftigen en bemiddelden samen, die elders in het land gevestigd zijn, op ongeveer 74.800 is te stellen. De regering onthoudt zich van elke, zelfs zijdelingse drang om de vluchtelingen tot terugkeer aan te sporen. Wel leidden onderhandelingen met de Duitse regering tot de uitkomst, dat de uit de strafinrichtingen te Antwerpen en Merksplas losgelaten bevolking aan de Duitse autoriteiten in België werden overgegeven, zodat met ingang van 1 juli jl. het vluchtoord te Veenhuizen kon worden opgeheven. Inkrimping van het getal der drie grote vluchtoorden tot twee is wel overwogen, maar wordt toch vooralsnog niet gewenst geacht.

Het te Amsterdam gevestigde Nederlandse comité tot steun van Belgische en andere slachtoffers beschikte over ruime geldmiddelen uit giften enz. van particulieren. Giften, die bij de Rijkscommissie inkwamen zonder bepaalde bestemming, werden aan dit comité overgemaakt. Aldus ontving het een bedrag van ruim 92.000 gulden,

waaronder 10.000 gulden uit Zwitserland. Het comité heeft met name aan het kleding- en schoeiselvraagstuk volle aandacht gewijd en in vele noden voorzien. Toen zijn geldmiddelen tekort schoten, heeft de regering het comité in staat gesteld met de nodige verstrekkingen voort te gaan en bevorderd, dat overal elders zoveel mogelijk in deze behoeften door bemiddeling van het comité wordt voorzien. Niet weinig werd bovendien deze taak verlicht door de zendingen uit Amerika, welke de bekende Rockefeller Foundation deed toekomen, zodat aldus bv. de bevolking van het gehele vluchtoord Uden aanvankelijk van het nodige werd voorzien.

Ook inzake de werkverschaffing heeft de Rockefeller-Foundation zich uiterst verdienstelijk gemaakt door de vorming van naai- en breiklassen waar een groot aantal vrouwelijke vluchtelingen kleren en ondergoed vervaardigde voor de geïnterneerde soldaten en voor hun medevluchtelingen. Deze bemoeiing, die de Nederlandse arbeidsters geen concurrentie aandoet, werd door de regering in die mate gewaardeerd, dat, toen de Rockefeller-Foundation op 5 juni de werkzaamheden staakte, zij door haar werden overgenomen en opgedragen aan centrale commissies. Er bestaan thans nog een 30-tal klassen over het gehele land.

Verder worden aan de vluchtelingen in de kampen, indien mogelijk, huiselijke bezigheden en buitenarbeid opgedragen. Ten einde tegen een ontnemen van brood aan de Nederlandse werkmans te waken, is bepaald, dat van overheidswege geen onderstand wordt verstrekt aan vluchtelingen, die tegen loon bij een patroon werken, hetgeen anders lichtelijk tot aanbod van werkkrachten tegen een loon beneden dat der arbeidsmarkt zou kunnen leiden.

Een voortreffelijke wijze van werkverschaffing, welke veel voordelen biedt en geen enkel nadeel oplevert, heeft ten doel de zogenaamde wederopbouw van België. Ter vervanging van de vele verwoeste

woningen zullen nl. niet onmiddellijk overal stenen gebouwen opgetrokken kunnen worden. Daarom worden hier te lande door onderscheiden vluchtelingen houten huisjes getimmerd, die uit elkaar kunnen worden genomen, om, na reeds hier bewoond te zijn geweest, te zijner tijd in België weer te worden opgeslagen. Het plan hiertoe is tot stand gekomen na bespreking tussen de minister van binnenlandse zaken en de Belgische minister Helleputte. De kosten worden grotendeels bestreden uit een gift van Denemarken tot een bedrag van ongeveer 325.000 gulden, terwijl ook de Society of friends vanuit Engeland met raad en daad hen, die hiertoe samenwerken, terzijde staat.

Ten behoeve van het onderwijs is werkzaam de centrale commissie voor het onderwijs aan de uitgewekenen, die dit zo gewichtige volksbelang in de ruimste zin behartigt en haar bemiddeling verleent tot het verkrijgen van geschikte Belgische onderwijzers en van levensmiddelen. De commissie staat in verbinding met de Belgische minister van wetenschappen en kunsten.

Mede tengevolge van haar bemoeiingen is thans, zoveel mogelijk, waar de behoefte daaraan gevoeld werd, voorzien in het lager onderwijs. Uit de gelden van het bovengenoemde Deense fonds zijn voorts scholen voor meer uitgebreid lager onderwijs en vakscholen opgericht in de vluchtorten te Nunspeet, Uden en Ede. Ook te Gouda kwamen soortgelijke scholen tot stand, dank zij ook een Zweedse gift van 5000 gulden.

De Algemene Centrale Rijkscommissie voor de vluchtelingen heeft behalve de reeds genoemde, nog verschillende werkzaamheden binnen de kring van haar bemoeiingen getrokken. In de eerste plaats heeft zij aan het vraagstuk der huisvesting alle aandacht gewijd. Voorts organiseerde zij een registratie- en inlichtingendienst. Bemiddelde vluchtelingen kunnen door tussenkomst van de

commissie adressen bekomen waar zij tegen billijke prijs huisvesting vinden. Een bevolkingsregister der vluchtelingen werd aangelegd, waartoe de oprichting van een speciaal bureau, dat met veel personeel, zowel gesalarieerden als vrijwilligers werkte, noodzakelijk bleek. 210.000 vluchtelingen werden geregistreerd, terwijl het aantal verstrekte inlichtingen op 1 juni jl. 19.876 bedroeg. Doel hiervan was, tengevolge van overhaaste vlucht gescheiden familieleden, kennissen enz. terug tot elkander te brengen en in 15.287 gevallen, ten behoeve van ongeveer 62.000 personen werd dit doel bereikt.

Ondanks het vele, dat van elders werd gedaan, bleken de uitgaven voor de Nederlandse schatkist ver van gering. Als uitgaven die min of meer als kapitaalsuitgaven zijn te beschouwen, komen in de eerste plaats in aanmerking de bouw- en inrichtingskosten van de drie grote vluchtoorden. Voor zoveel thans bekend, beliepen die voor het vluchtoord te Nunspeet ongeveer 411.500 gulden, voor dat te Ede ongeveer 785.430 en voor dat te Uden ongeveer 429.770 gulden. De uitgaven voor Ede zijn de hoogste, daar de regering het daar te stichten dorp bestemde voor de betere elementen onder de vluchtelingen.

De exploitatiekosten van de vluchtoorden lopen nogal uiteen, maar waar de totale kosten nergens wijzen op een al te ruim gebruik van de geldmiddelen van het land, wordt aan de heren regeringscommissarissen zoveel mogelijk de vrije hand gelaten, voor Nunspeet 25 ½ cent per volwassene en 16 ½ cent per kind, voor Ede 27 en 18 cent, voor Uden 30 en 20 cent, voor Gouda 24 en 18 cent.

De kosten voor onderhoud bij particulieren bedraagt 35 cent per volwassene en 20 cent per kind. Wanneer men het getal der aldus ondersteunden thans stelt op ongeveer 68.000, wordt dagelijks nog een bedrag van 20.400 gulden gevorderd. Daarnaast staan de kosten van de zogenaamde pauvres honteux, aan wie 70 cent per persoon

en per dag mag worden ten koste gelegd. Hun getal is te stellen op ongeveer 1700 en de uitgaven daarvoor op ongeveer 850 gulden per dag. Bovendien worden te hunnen behoeve nog sommige uitgaven bestreden uit het bovengenoemde Deense fonds.

Voorts werd aan kleding thans ongeveer 475.000 gulden en aan extra treinen en vrije reisgelegenheid ongeveer 113.000 gulden uitgegeven, waarbij in aanmerking is te nemen, dat voor 1 januari, toen zovele extra treinen liepen, de maatschappijen geen declaraties inzonden, omdat de staat aan de aandeelhouders een uitkering van 4 procent gewaarborgd had.

Nog eist de overneming van de arbeid der Rockefeller-foundation belangrijke bedragen.

In totaal kan gezegd worden, dat de vluchtelingenverzorging tot dusver aan de schatkist een uitgave van ruim 7.500.000 gulden heeft gekost.

De burgemeester van de gemeente Thorn heeft met de Duitse overheid in België een overeenkomst weten te treffen, waarbij is toegestaan, dat de Nederlandse pachters van het Vijverbroek bij Kessenich op Duits gebied daar ongehinderd hun landerijen kunnen bewerken; de vruchten maaien en binnenhalen, mits voorzien van een door het gemeentebestuur af te geven pas.

De prikkeldraadversperring is er thans door de Duitsers afgebroken en ruim 500 meter in de richting Kessenich verplaatst.

Ter controle is aan de Duitse autoriteiten een lijst ingeleverd moeten worden met de namen van de pachters van het Vijverbroek.

Van Belgische zijde.

De Belgische legatie te 's Gravenhage verstrekt het volgende communiqué van 6 augustus:

Gedurende de nacht van de 5e op de 6e dezer werden onze voorposten ten noorden van Diksmuide zwak beschoten; gedurende de 6e toonde de artillerie grote bedrijvigheid. Pervijze, Oostkerke en Ramskapelle werden gebombardeerd. Onze artillerie heeft nabij mijlpaal 10 aan de IJzer en in de richting van Luyckens militaire arbeiders uiteengejaagd.

Verjaardag (KVdW).

Brussel, 4 augustus.

Verjaardag - van gij weet wel wat.

En ... het regent; het regent onbedaarlijk; het regent onwelvoeglijk. Heel de nacht al ben ik wakker gehouden geweest door gestaag druppelgeroffel op mijn vensterruiten: de trommen van ontelbare voorbij trekkende regimenten leek het wel: een gemakkelijk symbolisme in de verdoezeling van de slaapgraagte. Maar vanochtend vroeg verloor het reeds alle betekenis; het had niet de minste bediedenis meer; het wilde alleen zeggen dat het regende, dat het dom regende, gelijk gisteren, en, vermoedelijk, gelijk morgen. Het zou, als gisteren, als morgen, een grauwe en onbevleete, een ongeschreven bladzijde zijn in het boek van onze verveling. Het zou weer maar eens een regendag zijn, - zonder meer. En waarom niet? Waarom zou voor ons, Brusselse Belgen, deze dag waarlijk iets anders gaan zijn? Waarom althans zouden wij gaan tonen dat wij er ons werkelijk om bekommeren? Wij kunnen toch niet gaan huilen, nietwaar? ...

Het is nu half drie in de middag. Het regent. Het dondert zelfs heel in de verte. Gisteren heeft het, om dit uur, óók gedonderd. En er

bestaat geen reden, dat het morgen om dit uur niet eveneens zou donderen. Gisteren was, morgen is nochtans geen verjaardag. Heden is het wel een verjaardag. Sedert 1 Augustus wordt er ons aan herinnerd: heden geen betogingen; geen “kentekens” dragen; geen samscholingen verwekken of bevorderen; vóór negen uur, Duitse tijd, binnen zijn; cafés, magazijnen, cinema's worden verzocht, overdag open te blijven, maar tevens tegen acht uur, Duitse tijd, te sluiten. En komt ge hierin te kort, dan loopt ge een gecombineerde straf op van niet minder dan vijf jaar gevangenis en tienduizend, zegge tienduizend mark boete. Maar de twee straffen kunnen ook afzonderlijk worden toegepast ... Zijn het deze strenge maatregelen, die de Brusselaar, vandaag en vooralsnog, binnen de orde houden? Het regent ...

Er is trouwens wel wat meer beweging op straat dan op andere wekdagen. Maar dat is, omdat deze dag woensdag heet. En de woensdag is beursdag te Brussel. “Beursdag” is een woord, dat u misschien een smalende glimlach op de lippen brengt. En inderdaad, Brussel is, ook in andere gezonde tijden, geen wereldmarkt. Maar is de, gemakkelijk in het hart des lands gelegen, en voor ieder te bereiken hoofdstad, waar kooplui in bijzondere restaurants een voor hen aangerechte en goed voorziene tafel aantreffen en verder al wat een welgezinde en winstgevende dag tot een waardig besluit leiden kan. Men vindt er elkaar terug; zaakjes worden er op veel jovialere wijze dan op kantoor of per brief behandeld; voor de provinciaal is het een gezellig en soms wel uitbundig dagje vrijheid; veel nieuws leert men er niet, maar men ontmoet er mensen, die wel eens iets afweten van een mededinger; in de luchtige grote stadsatmosfeer leert men er handigheid en kordaatheid: de beurs van Brussel heeft vooral een psychologische betekenis, en men vormt er zoniet stugge karakters, dan toch zeer bekwame speculanten. Hetgeen, misschien, de enige morele reden van bestaan van een beurs is.

Vandaag is het dus weer woensdag. Zij het dan ook op 4 augustus. De kooplui zijn gekomen uit al de hoeken van het land. Wel te verstaan, is het eigenlijke Beursgebouw nu een jaar al (ook een verjaardag!) gesloten, en houden, bij de grote stenen leeuwen van de ingang, Duitse soldaten een strenge wacht. Wel te verstaan, tevens hebben zelfs de meeste kooplui van ambacht veranderd: deze grote ijzerhandelaar verkoopt thans droge erwten; gene leertouwer “doet” in zachte zeep. De meeste van deze lieden zijn, zonder het zelf te weten, Vergilius gaan parodiëren, en zingen in zichzelf iets dat, goedschiks, een “paulo minora canamus” (waarom zouden zij het niet doen) betekent. Waarom zouden zij trouwens niet? “Il n'y a pas de sot métier”, vooral niet onder de oorlog, en na een heel jaar oorlog nog minder.

Op 21 juli was het óók een woensdag. Maar het was tevens nationaal feest. Deze woensdag echter hebben de kooplui beschouwd als een heel gewone woensdag, en dus een weekdag, waarop men werken kan. En zij werken dan ook, zij het in jool en welgezintheit, zoals bij treffelijke arbeid veroorloofd is. - En zo ziet men, in de koffiehuisen waar zij gewoonlijk vergaderen, de geestige en lichthartige Luikenaars, de “Parisiens” onder de Belgen, en die inderdaad het mooiste, zo niet het beste Frans praten dat in ons land gesproken wordt, elkaar op de buik kloppen en, tussen twee grapjes in, geschilpunten oplossen en koopjes afslaan; aan een andere tafel schalt en rumoert het Gents: een partijtje cichorei verwekt Homerische scheldtirades en beslissende vloekbevestigingen; West-Vlamingen steken hun neus bijeen als een muizenfamilie om een hompje kaas; er zijn grote Luxemburgers, die er altijd verbaasd en gulhartig uitzien. - Al deze lui doen hun zaakjes: het is immers woensdag, en de treinregeling laat sedert een paar maand toe, dat zij als vroeger 's woensdags Brussel bezoeken ... - Het is, weliswaar, ook 4 augustus ...

Ik had gevreesd het vanochtend te zullen merken aan machtig politievertoon. Men had ons overigens verwittigd! men zou streng zijn. Maar is het afslijting van mijn opmerkingsorganen; is het aanpassing op zich nogal dikwijls herhalende toestanden; is het eenvoudig, de regen? Veel heb ik van die openbare macht niet gemerkt; wel een aantal druipende uniformen, waar lichamen in zaten met diepzinnig onvoldane gezichten en smeekogen.

- Is onze herinnering dan dood? Weten wij zowaar niet meer, wat nauwelijks één jaar geleden geschiedde?

- Als in een bliksem schiet het aan mijn ogen voorbij. Na een hele week van angstige ongelovigheid, van betrouwen "quand même" in de draai die de zaken nemen zouden; na een week ook van gestadige opwinding, van heftige discussies met moedwillig blinde en halsstarrig principiële onderverdelingen; na een week tenslotte van heel wat nieuwe verwonderingen die zelfs duchtig geblaseerde Belgen aan zichzelf deden twijfelen, was ik, die 4e augustus, met weinig moed opgestaan. Daags te voren had men al gedrukt, dat Duitse uhlanen de grens over waren, en te Visé gezien. Maar het ministerie had dat onmiddellijk tegengesproken, - hetgeen ons echter maar half geruststellen zou. Kon het met fierheid beantwoorde ultimatum ons nog maar enige hoop laten? Sedert vier jaar immers wisten wij wat ons te wachten stond, zo de storm ooit tussen Duitsland en Frankrijk losbrak ... - Die 4^e augustus ging ik dan, in pessimistische bui, naar het ministerie waar ik soms goede inlichtingen kreeg. Het ministerie, waar men trouwens nog niets bepaalds wist, had iets kelderachtig. Het was nog heel vroeg in de dag: nog geen negen uur. Maar het was al drukkend warm: te koeler dus, en te vochtiger in de donkere gangen met vernisglansen over de muren. In de duistere hoeken stonden groepjes druk maar stil pratende ambtenaars. Nu en dan, hier en daar, ging op een helverlicht bureau de deur open, en stemmen flapten uit. Maar dan

weer, onmiddellijk, de zwartheid; de kelderen, in ontelbare schachten, van een conspiratie. - Ik herhaal: iets positiefs vernam ik niet. Maar toen ik, om half tien, weer buiten en aan de volle zon kwam (vandaag regent het, regent het!) en voorbij het ministerie van buitenlandse zaken zou gaan, zag ik daar, in de opening der poort, een Italiaans prelaat staan, een monsignore van de pauselijke nuntiatuur. Hij trok, zorgvuldig, zijn purperen handschoenen aan. Hij knoopte ze met bijzondere aandacht dicht. Maar zijn groot, grauwwit gelaat was buitengewoon bleek. In zijn met bister omschreven, zijn diepe, donkere ogen stonden twee tranen als grote parels. En meer moest ik niet weten, het was er ... Om tien uur was de buitengewone kamerzitting. Ik ging er heen, omdat ik de koning wilde zien. Ik zag er echter het eerst de heer Woeste, die groener was dan ooit. Dit had hij, zwager van baron Greindl, de Belgische gezant te Berlijn, blijkbaar niet verwacht. En hij had het stellig niet geweten. - De koning kwam: hij was ineens veel peziger geworden, als het ware ineens sterk en mager. Hij sprak, en het was of het innerlijke vuur plots en eindelijk de harde, maar gloeiende korst van zijn schuchterheid doorbroken had. Het schalde scherp en machtig bewust, zodat de gemakkelijke retoriek van Gulden Sporenslag en Zeshonderd Franchimontezen ineens een onmiddellijke, plastische, levende, rake, overtuigende betekenis kreeg. Ik wachtte niet af, wat in en op deze kamerzitting volgen zou: ik moest gaan seinen. Ik heb nooit gebedd als toen ik schrijven moest: "De oorlog is verklaard". Mijn linkerhand moest mijn rechterhand vasthouden ...

- En vandaag ...

Ja, vandaag hebben wij een jaar ellende achter de rug. En ellende fnuikt. Er is verder, dat wij er vooral voor moeten zorgen, sterk te blijven. En dan, er is, nietwaar, de regen.

En er is, ten slotte, onze waardigheid.